

KIMYO FANINI O'QITISHDA FANLARARO ALOQADORLIKNI AMALGA OSHIRISH USULLARI

Daminova G. B.

Nizomiy nomidagi TDPU doktoranti

Annotatsiya

Ushbu tezisda o'quv jarayonida fanlararo integratsiya asosida o'qitishning o'ziga xos muammolari, jihatlari, samarali yo'llar va maxsus usullari yoritilib berilgan.

Kalit so'zlar: fanlararo integratsiya, fanlararo aloqa, fanlararo muammo, fanlararo va fan ichidagi aloqadorlik.

Fanlararo integratsiyani to'g'ri qo'llash uchun o'quv jarayonini rejalashtirishda yoki darsga tayyorgarlik ko'rishda o'zlashtirish uchun mo'ljallangan materialning xususiyatlariga mos keladigan metodologik usullarni tanlash kerak.

Qo'llaniladigan usul yoki texnikani tanlashda darslarni tashkil etish va o'tkazishda jarayonning asosiy yo'nalishlarini belglab beradigan quyidagi qoidalarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq

tegishli fan mashg'ulotlarida o'rganilgan materialni hisobga olgan holda, talabalarning bilim va faoliyat usullarini shakllantirish, birlashtirish, kengaytirish va chuqurlashtirish;

har tomonlama keng qamrovli o'rganishni talab qiladigan fanlararo o'quv dasturlari va topshiriqlarini bitta bilim ob'ekti atrofida to'plash va turli qiziqishlarga ega bo'lgan talabalar diqqatini jalb qilish;

ta'lim tarkibiga turli xil nazariy va amaliy faoliyatni turlarini kiritish; talabalarining qiziqishlari va mavjud hayotiy tajribalarini e'tiborga olish; ilmiy-ommabop adabiyotlarga muntazam murojaat qilish;

ta'limni tashkil etishning barcha shakllarida tabiiy o'zaro bog'liqlik bo'lishi.

Kimyo fanini o'qitish jarayonida fanlararo aloqadorlikni amalga oshirish uchun zamonaviy fanga ma'lum bo'lgan barcha usullardan foydalanish mumkin. Olimlarning olib brogan izlanishlari natijalariga asoslanib, ushbu usullarni umumiy fan yoki umumiy didaktik usullar deb hisoblash mumkin.

Fanlararo muammolarni qo'yilishi talabalar faoliyatini boshqa o'quv kurslaridan olingan yangi bilim materiallari va faoliyat turlariga oid ma'lumotlarni reproduksiya qilishga (ko'paytirish, tiklash) ga yo'naltiradi.

Ichki va fanlararo integratsiyaning birligi asosida kompleks vazifalarni bajarish, o'rganilayotgan jarayon, hodisa va boshqa ob'ektlarni har tomonlama tavsiflash imkoniyatini beradi.

Fanlararo muammolarni hal qilish tegishli fanlarga oid bilim va faoliyat usullaridan foydalanishni talab qiladi.

Fanlararo uy vazifalarini bajarish odatda tegishli fanlardan o'tgan materialni takrorlash uchun ishlatiladigan usuldir. Talabalar bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, kengaytirish va aniqlashtirish uchun vazifalar reproduktiv yoki muammoli tadqiqot xarakteriga ega bo'lishi mumkin.

Fanlararo nazorat ishlari turli xil o'quv fanlariga oid topshiriqlarni, shuningdek kompleks topshiriqlarni o'z ichiga oladi. Kompleks ko'rgazmali qo'llanmalardan foydalanish, umumlashtiruvchi jadvallar, diagrammalar, plakatlari, xaritalar va boshqalar bilan ishlashni, shuningdek darslikning mazmunini to'ldiradigan fanlararo o'quv matnlarini o'z ichiga oladi.

Fanlararo o'quv muammolarini hal qilish, talabalarni mustaqil ma'lumotlar izlash, bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga qaratilgan muammoli integrativ faoliyatga jalb qiladi.

Fan ta'limi tizimida umumiy didaktik metodlar har doim ma'lum bir fanga xos bo'lgan o'z usullari bilan birgalikda amal qiladi.

Kimyo fani uchun quyidagilar maxsus fan usullari va faoliyat turlari hisoblanadi:

- har bir aniq tushuncha, qonun, hodisa va ularning mamunini ochib beruvchi algoritim haqida talaba bilishi kerak bo'lgan ma'lumotlarni o'z ichiga olgan ob'ektni (ma'lumotlar haqida ma'lumot) tavsiflovchi umumlashtirilgan rejadan foydalanish;
 - jamoa va shaxs uchun muhim bo'lgan kompleks masalalarni va o'quv muammolarini hal qilish uchun murakkab intellektual ko'nikmalardan foydalanish;
 - mantiqiy ko'nikmalarni shakllantirish va ulardan foydalanish;
 - kimyoviy qonunlar va nazariyalardan tabiiy jarayonlar va hodisalarni tushuntirishda foydalanish;
 - fanlararo eksperimental va nazariy masalalarni tuzish va yechish;
 - umumlashgan tadqiqot ko'nikmalarini shakllantirish uchun amaliy ishlarning fan va fanlararo usullaridan foydalanish;
 - talabalarning hayotiy tajribasiga murojaat qilish;
 - fanlararo savollarni shakllantirish va boshqa fanlar darslarida to'g'ri javoblarni topish;
- kimyoviy ma'lumotlarni o'z ichiga olgan tarixiy materiallar va adabiy asarlarga murojaat qilish.

Zamonaviy fan va ta'lim amaliyoti o'qituvchiga fanlararo integratsiyani amalga oshirishning ko'plab usullarini taqdim etadi va natija o'rganilayotgan materialning xususiyatlariga, sinfning tayyorgarlik darajasiga, xonaning moddiy- texnik bazasiga shuningdek talabalar va o'qituvchilarning ehtiyojlari va qiziqishlariga bog'liq bo'ladi.

Ko'rib chiqilgan fanlararo aloqadorlikni amaliyotga qo'llash metodlari faqat muayyan ta'lim muassasalari doirasida amal qiladi. Agar fanlararo integratsiyani amalga oshirish usullari va integrativ ta'limni tashkil etish muassasalari, vazifalarni kompleks bayon etish va ta'lim maqsadlariga erishishni ta'minlasa, ular birgalikda to'g'ri tanlangan hisoblanadi.

Fan ichida va fanlararo aloqadorlikning birligi asosida talabalarning fan bilimlari va ko'nikmalarini har tomonlama integratsiyalashga erishish, ilmiy dunyoqarashni

shakllantirishga yordam beradigan olamni yaxlit manzarasini aks ettirish, qiziqish va bilim egallash faolligini oshirishga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Межпредметные связи курса физике в средней школе. Ю.И.Дик, И. К.Турышев Ю.И.Лукьянов и др.Под ред. Ю.И Дика, И.К Турышева. -М: Просвещение ; 108-208с.
- 2.Omonov H.T. Kimyo ta'limining falsafiy - pedagogik asoslari va uni takomillashtirish masalalari: ped. fan. dokt. dis. ... - T: 1995. -265 b.
- 3.Бегматов Ш.Ш. Методические основы взаимосвязи уроков и внеурочных занятий по химии: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. –Т: 2004. -17 с.
- 4.Eshchanov E. O'quvchilarning organik kimyodan o'quv faoliyatini tashkil etish va takomillashtirish metodikasi (mustaqil ishlar misolida): Avtoref. dis. ... ped. fan. nom. -T: 2005. -20 b.
- 5.Алимова Ф.А. Повышение эффективности обучения химии с использованием компьютерных технологий (на примере разделов «Растворы» и «Электролитическая диссоциация»): дис. ... канд. пед. наук. -Т: 2009. - 183 с.